

Wessel Peeters
David Maij

Boom

33 TIPS VOOR HBO-DIDACTIEK

Adviezen uit onderzoek en onderwijs

33 tips voor hbo-didactiek

33 tips voor hbo-didactiek

Adviezen uit onderzoek en
onderwijs

Wessel Peeters en David Maij

Boom

Opmaak binnenwerk: Textcetera, Den Haag
Basisontwerp omslag: Dog & Pony, Amsterdam
Omslagontwerp: Haagsblauw, Den Haag

© Wessel Peeters & David Maij | Boom uitgevers Amsterdam, 2021

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978 90 2444 106 8
ISBN 978 90 2444 107 5 (e-book)
NUR 841

www.boomhogeronderwijs.nl

Voorwoord

Bij het lezen van 33 tips voor hbo-didactiek moest ik denken aan de quote van Margaret Mead: 'Leer kinderen hoe ze moeten denken, niet wat ze moeten denken.' Met het verschil dat dit boek zich niet rechtstreeks tot de kinderen richt, maar tot de steunpilaren van het onderwijs, de docenten. Het boek biedt je handvatten voor hoe je je onderwijs kunt inrichten, niet voor wat je moet onderwijzen: dat weet je zelf het best. In het eerste deel wordt dit gedaan door een voedingsbodem te leggen. Op heldere wijze worden daar de grote lijnen over leren vanuit het brein, het geheugen, jouw rol als docent en de optimale didactiek vormgegeven. Deze voedingsbodem wordt vervolgens in de volgende twee delen rijkelijk beplant.

Deel 2 laat door middel van concrete tips zien hoe je als docent studenten in en rondom je lessen zo goed mogelijk kunt helpen. Hoe bied je structuur aan, hoe breng je kennis over en hoe krijg je studenten actief aan de slag en het liefst ook nog op een collectieve manier?

In deel 3 wordt stilgestaan bij wat de student nodig heeft om goed te kunnen leren, zoals een goede planning en effectieve leerstrategieën.

De theorie in alle delen wordt onderbouwd met wetenschappelijke inzichten, en direct vertaald in concrete tips waarmee je die theorie kunt inzetten in je lesprogramma. Bij het lezen van het boek dacht ik voortdurend, o ja, dit is een goede tip: ik kan wel hoge verwachtingen van m'n studenten hebben, maar spreek ik ze wel duidelijk genoeg uit? Of, hey, ik gebruik inderdaad ook een *rubric* in mijn eerstejaars psychologiecursus, maar de single-point rubric waarbij de criteria in het midden staan pas ik niet toe, terwijl dit juist precies aansluit bij de insteek die ik ook hanteer: feedback geven moet centraal staan bij de beoordeling en niet zo zeer de kwaliteit van het geleverde.

Zoals de titel al zegt, staan niet de delen centraal, maar de 33 concrete tips die hierin behandeld worden. Deze 33 tips, die variëren van actieve verwerking, basisbehoeftes van motivatie, samenwerken tot het belang van een gezonde levensstijl voor het verwerken van lesstof, zijn heel helder uitgewerkt. Het boek eindigt met 4 tips over belangrijke misvattingen, waaruit naar mijn mening de hoofdaanbevelingen van het boek voortkomen. Lees deze dus vooral ook!

De schrijvers maken waar wat ze beloven. Het boek is erg goed gestructureerd, het herhaalt waar nuttig om de inhoud echt te laten doordringen en het wekt veel nieuwsgierigheid op. Binnen enkele leesuurtjes verrijk je jezelf met een schat aan kennis, waarbij je voortdurend wordt uitgenodigd om actief na te denken over hoe je dit zelf kunt gaan toepassen. De kennis die je al hebt, wordt

concreet uitgewerkt naar didactische tips. Zo biedt het boek voor iedereen een rijkdom aan nieuwe, toepasbare kennis. Veel plezier bij het lezen, maar nog veel meer bij het toepassen van deze 33 tips in je onderwijs!

Prof. dr. H. Bekkering (Harold)

Inhoud

Inleiding	9
Deel 1 Leren	13
Het brein	13
Het geheugen	14
Helpen met leren	17
Didactiek	18
Deel 2 Helpen met leren	23
Tip 1 Bied duidelijke structuur	25
Tip 2 Deel leeruitkomsten en (succes)criteria	29
Tip 3 Ga uit van hoge verwachtingen	33
Tip 4 Activeer en check voorkennis	37
Tip 5 Bied leerstof aan in behapbare onderdelen	41
Tip 6 Combineer verbale en visuele informatie	45
Tip 7 Laat uitgewerkte voorbeelden zien	49
Tip 8 Check of iedereen het begrijpt	53
Tip 9 Differentieer je instructie	57
Tip 10 Zorg voor actieve verwerking	61
Tip 11 Geef leergerichte feedback	65
Tip 12 Zorg voor actieve herhaling	69
Tip 13 Houd rekening met de drie basisbehoeften van intrinsieke motivatie	73
Tip 14 Zet in op taakgerichte, betekenisvolle leerdoelen	77
Tip 15 Wek nieuwsgierigheid op	81
Tip 16 Ga voorzichtig te werk met extrinsieke motivatie	85
Tip 17 Zorg voor succeservaringen	89
Tip 18 Laat studenten elkaar de leerstof uitleggen	93
Tip 19 Organiseer peer feedback	97
Tip 20 Laat studenten samen leren	101
Deel 3 Leren leren	103
Tip 21 Leer studenten hoe leren werkt	105
Tip 22 Help studenten bij het planproces	109
Tip 23 Help uitstelgedrag voorkomen	113
Tip 24 Stimuleer aandacht en concentratie	117
Tip 25 Wijs op het belang van een gezonde levensstijl	121
Tip 26 Leer studenten om leerstof actief te verwerken	125
Tip 27 Leer studenten effectieve leerstrategieën	129
Tip 28 Werk aan feedbackgeletterdheid	133

Deel 4 Misvattingen over didactiek en leren	135
Tip 29 Studenten hebben <i>geen</i> cijfers nodig voor motivatie	137
Tip 30 Je kunt beter <i>wel</i> voorbeelden delen	139
Tip 31 Studenten moeten <i>niet</i> zwemmen	141
Tip 32 Studenten kijken <i>wel</i> instructievideo's	143
Tot besluit	145
Tip 33 Vraag je regelmatig af: waarom?	147
Overzicht tips en werkvormen	148
Noten	151
Over de auteurs	159
Dankwoord	160

Inleiding

Op welke manier kun je studenten goed helpen met leren? Het is een vraag die het startpunt vormt van veel wetenschappelijk onderzoek en ontwikkelingen in het hoger onderwijs.

Neurologisch en psychologisch onderzoek laat steeds beter zien hoe je studenten kunt helpen bij effectief leren. Een paar concrete voorbeelden. Het helpt om tijdens lessen aan te sluiten bij wat het brein al weet of interessant vindt. Daarnaast helpt het om vaardigheden voor te doen en om feedback te geven die aan het denken zet. Ook helpt het om leerstof te herhalen en studenten te trainen om informatie actief op te halen uit het geheugen, zodat die informatie beter wordt opgeslagen.

In het onderwijs zie je het vraagstuk over hoe je studenten kunt helpen met leren ook terug. Zo staan opleidingen steeds vaker stil bij *toetsing als leermiddel*. Hierdoor worden formatief handelen en programmatisch toetsen steeds populairder. Ook zijn opleidingen steeds meer bezig met het eigenaarschap van studenten. Dat is bijvoorbeeld te zien aan de populariteit van *High Impact Learning that Lasts* (HILL). Met het invoeren van dit soort toets- en onderwijsconcepten wil men goed aansluiten bij wetenschappelijk onderzoek.

In de lespraktijk blijkt het echter een flinke uitdaging om een koppeling te maken tussen wetenschap en onderwijs. Zo bestaat in het onderwijs de tendens om de toetsdruk te verlagen door minder *summatief* te toetsen, zoals voor cijfers en studiepunten, en meer *formatief* te toetsen (handelen), voor feedback. Een goede ontwikkeling, omdat studenten vooral oppervlakkig lijken te leren voor een cijfer. Echter, in hoeverre is de feedback zo georganiseerd dat deze studenten actief laat nadenken? En in hoeverre is er ruimte in de lessen om studenten daadwerkelijk de feedback te laten verwerken en waar nodig leerstof te herhalen? Een verandering in het concept of in het programma zorgt niet automatisch voor beter onderwijs.

Ook ontstaan er misstanden. Neem bijvoorbeeld de HILL-bouwsteen *learning agency*: ‘studenten moeten meer zelfregulerend kunnen leren’. Deze bouwsteen wordt helaas maar al te vaak vertaald naar ‘studenten moeten zwemmen en niet te veel hulp krijgen – dan leren ze het beter’. Wetenschappelijke onderzoeken laten zien dat het beter is om wél hulp te geven en die geleidelijk af te bouwen, omdat ze anders kunnen ‘verzuipen’. Een andere misstand is de wijdverspreide gedachte dat studenten niet veel voorbeelden van producten of handelingen moeten zien, omdat ze dan te veel zouden imiteren in plaats van dat ze een eigen stijl ontwikkelen. Onderzoek wijst echter uit dat als er één effectieve

manier is waarop studenten goed kunnen leren, dat juist is door voorbeelden te zien en die na te doen. Dit nadoen is vaak al moeilijk genoeg, zeker als studenten die voorbeelden eerst naar de eigen context moeten vertalen. Een eigen stijl ontwikkelen studenten wel als ze eenmaal aan het werk gaan.

Wetenschappelijke kennis over (helpen met) leren vindt relatief moeizaam en soms zelfs ronduit ongenueanceerd zijn weg naar de lessen. Dat is niet gek. Het docentschap is een complex vak en gewoontes van lesgeven veranderen die er door de jaren zijn ingeslopen is ontzettend lastig. Daar komt bij dat onderzoeken soms moeilijk te begrijpen zijn en artikelen soms lijnrecht tegen elkaar in gaan. Daarnaast spelen natuurlijk ook factoren als tijdsdruk een rol. Dit kan ertoe leiden dat onderzoeken met marginale effecten of discutabele bevindingen soms onbedoeld worden uitvergroot tot nieuwe heilige graal. En zo hoppen we van de ene trend naar de andere. Terwijl docenten juist duidelijke handvatten nodig hebben om een koppeling te maken tussen onderzoek en de lespraktijk.

In dit boek bieden we die handvatten. Dat doen we door een koppeling te maken tussen enerzijds een beknopt wetenschappelijk overzicht over effectieve didactiek en anderzijds concrete tips en werkvormen uit de onderwijspraktijk. De onderzoeken zijn voornamelijk gebaseerd op meta-analyses en overzichtsartikelen: bundelingen van meerdere onderzoeken over hetzelfde onderwerp. Het is immers verstandiger om advies te geven vanuit verschillende onderzoeken die grosso modo hetzelfde uitwijzen, dan je te baseren op een enkel onderzoek. Dat neemt niet weg dat veel van de onderzoeken in het onderwijs slechts kleine effecten laten zien. Niet alles werkt overal. En iets werkt altijd wel ergens. Of een techniek effectief is in het onderwijs hangt namelijk af van enorm veel factoren. Dit boek tracht vooral in algemene zin te laten zien hoe je op didactisch gebied studenten goed kunt helpen met leren.

Daarbij richten we ons in eerste instantie op de context van het hoger onderwijs. Het boek is echter eveneens geschikt voor het voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs en zelfs het primair onderwijs. Goede didactiek is immers universeel.

Het boek is zo geschreven dat je snel een overzicht hebt van de wetenschap en de tips en werkvormen er direct ‘even bij kunt pakken’. Er is dan ook bewust voor gekozen om geen volgordelijkheid of al te grote diepgang te bieden bij de verschillende tips, al kan die diepgang wel gevonden in de referentielijst. Zo bezien is dit boek een soort snoepwinkel, vol met interessante onderzoeken en lesideeën. Daarbij raden we wel aan om – net als bij snoep – niet te veel tegelijkertijd tot je te nemen. Neem steeds één tip tot je, vertaal deze goed naar je eigen lessen en neem er de tijd voor om je deze eigen te maken. Test of de tip je helpt om het doel te bereiken dat je met studenten voor ogen hebt.

De tips en werkvormen die we noemen zijn vrijwel altijd zowel geschikt voor offline als online lessen. Omdat iedere organisatie andere digitale tools gebruikt én omdat tools regelmatig veranderen, hebben we de keuze gemaakt om in dit boek geen specifieke digitale tools te noemen. Wil je toch voorbeelden? Download dan onze Pocket Didactiek-app, waarbij je tal van tools altijd in je zak hebt.

Verder is dit boek gemaakt om wetenschappelijke houvast te geven en didactische inspiratie te bieden, onafhankelijk van hoe je onderwijs(visie) eruit ziet. Het is niet geschreven om richting te geven aan hoe je je onderwijs zou moeten vormgeven en welke onderwerpen daarin aan bod moeten komen.

Ten slotte heeft onderwijs volgens onderwijsfilosoof Gert Biesta drie doelen: *kwalificatie* (het overdragen van kennis en vaardigheden), *subjectificatie* (persoonsoorming) en *socialisatie* (het aanleren van de gebruiken van onze maatschappij). In dit boek richten we ons vooral op kwalificatie. We staan stil bij inzichten, tips en werkvormen om studenten te helpen bij het zich eigen maken van kennis en vaardigheden. Het laatste wat we je echter willen aanraden in dit boek, is volledig prestatiegericht les te geven. Daarmee doe je studenten en hun ontwikkeling tekort: het onderwijs gaat over meer dan alleen maar kwalificering. Wel kun je het overdragen van kennis en vaardigheden met de inzichten uit dit boek effectief en efficiënt laten verlopen. Zo houd je meer tijd en ruimte over voor echt contact en aandacht voor je studenten. Want vooral door de combinatie van de drie genoemde onderwijsdoelen bereid je studenten goed voor op een leven lang ontwikkelen, en op het leven.

Deel 1

Leren

Het brein

Als je studenten effectief wilt helpen met leren, is het van belang om in de basis te weten hoe het brein werkt en leert (wil je het in meer detail weten, lees dan 'De Lerende Mens' van Jurjen van der Helden en Harold Bekkering). Je brein bestaat uit zo'n 86 miljard hersencellen, ook wel neuronen genoemd, die onderling informatie met elkaar uitwisselen via elektrische pulsen.¹ Als je jouw brein in een fMRI-scanner zou leggen, zou je zien dat er onweersstormen van elektrische activiteit in je brein plaatsvinden terwijl je de tekst op deze pagina leest. Sommige informatie die je leest sla je misschien voor je leven op, andere informatie ben je over een paar uur alweer vergeten. Misschien sla je het feitje dat je ongeveer 86 miljard hersencellen hebt wel voor je leven op. De kans dat je dat opslaat wordt groter naarmate ik het getal 86 miljard vaker herhaal. Maar of jij het feitje opslaat, hangt van veel meer factoren af. Zoals hoe interessant je het feitje vindt; afhankelijk van de emotionele staat waarin je verkeert, onthoud je informatie namelijk beter of slechter.² Maar het maakt ook uit of je al wat over het brein weet. Je slaat informatie namelijk beter op als deze aansluit bij voorkennis die al aanwezig is in je brein.³ Het is ook nog van belang hoe aandachtig je de informatie kunt lezen. Het is namelijk lastiger om informatie tot je te nemen in een rumoerige omgeving.⁴ Of informatie in jouw brein wordt opgeslagen hangt dus af van de specifieke (leer)ervaringen die jij in je leven meemaakt en van de context waarin je de informatie tot je neemt.⁵

Als de omstandigheden aanwezig zijn om te leren, verandert er iets wezenlijks, iets fysieks, in je hersenen. Dit wordt ook wel neuroplasticiteit genoemd.⁶ Informatie wordt dan opgeslagen in netwerken van hersencellen die met elkaar in verbinding staan. Als daaraan nieuwe informatie wordt toegevoegd, verandert de structuur van die netwerken doordat er nieuwe verbindingen aangemaakt worden tussen hersencellen. Er wordt als het ware een nieuw padje aangelegd waarover informatie zich kan verplaatsen. Als informatie vervolgens nooit meer wordt opgehaald, kan het padje waaraan deze informatie was opgeslagen worden verbroken, waardoor je de informatie weer vergeet. Naarmate vaker aanspraak wordt gedaan op dezelfde informatie wordt het padje robuuster en wordt het gemakkelijker om informatie over het pad te verplaatsen. Het padje wordt een weg. Je onthoudt informatie dan beter en kunt deze makkelijker ophalen. Dát

is in essentie wat je wilt bereiken met effectieve didactiek. Je wilt een sterke infrastructuur van wegen aanleggen in het brein van je studenten, zodat ze informatie en vaardigheden gemakkelijk kunnen ophalen en toepassen.

Het geheugen

De veranderingen in je brein, zoals het onthouden van het gegeven dat je 86 miljard hersencellen hebt, vinden plaats in wat je het ‘langetermijngeheugen’ noemt. Je kunt dit zien als een groot magazijn waar alle informatie die binnenkomt, wordt opgeslagen. De informatie wordt vanaf dan ‘kennis’ genoemd. De kennis wordt daar opgeslagen en gegroepeerd in netwerken van hersencellen, oftewel kennisschema’s. Dit zijn structuren van kleine kennisdeeltjes die samen betekenis creëren. Als nieuwe informatie het brein binnenkomt, worden bestaande kennisschema’s uitgebreid of ontstaan er nieuwe kennisschema’s. Je langetermijngeheugen is helaas niet zo’n handig opslagsysteem als een computer. Je kunt er niet op commando informatie in opslaan of uit terughalen. Beide activiteiten kosten moeite en moeten worden begeleid. Goede didactiek kan die ondersteuning bieden. Je kunt bijvoorbeeld werk maken van herhaling in je lessen en regelmatig je studenten bevragen om te onderzoeken of ze de leerstof hebben opgeslagen.

Door herhaling worden de paadjes en wegen tussen de hersencellen robuuster en wordt kennis sterker gegroepeerd. Dit proces wordt ook wel ‘defragmenteren’ of *chunking* genoemd. Een voorbeeld: je hebt nog maar kort je rijbewijs en je gaat de weg op. Op de weg ben je bewust bezig met handelingen zoals schakelen of kijken naar je binnen- en buitenspiegel. In het begin zijn dit nog allemaal losse fragmenten, of *chunks*. Naarmate je meer rijervaring hebt, zullen de verschillende handelingen in je hoofd steeds meer worden samengevoegd (‘gechunkt’) in een kennisschema. Naarmate je langer in het bezit van je rijbewijs bent, is de kans groot dat je een stuk rijdt en handelingen verricht die je je niet meer kunt herinneren. Het autorijden gaat dan onbewust, automatisch. De handelingen zijn dan opgeslagen in je niet-declaratieve, ofwel onbewuste geheugen, een onderdeel van het langetermijngeheugen. En dat is nu precies wat je wilt bereiken met het aanleren van nieuwe kennis of vaardigheden.

Naast het niet-declaratieve is er het declaratieve of bewuste geheugen. Hier bevindt zich de kennis die (nog) niet geautomatiseerd is. Dit hersenonderdeel bestaat uit het semantische geheugen, waar feiten, begrippen en betekenis zijn opgeslagen, en het episodische geheugen, waar persoonlijke herinneringen zijn opgeslagen. Context, emotie, plaatsen en tijden zijn hierbij belangrijk. Het semantische en het episodische geheugen werken nauw samen en zorgen ervoor dat je kennis met dezelfde emotie of op dezelfde locatie makkelijker kunt ophalen. De context vormt zo een kapstok, wat tegelijkertijd ook een valkuil

Tip 1 Bied duidelijke structuur

Een duidelijke structuur geeft houvast en vormt de basis van het leren.¹ Structuur zorgt ervoor dat studenten weten wat er van hen verwacht wordt. Ze hebben steun aan die structuur, die hun gevoel van competentie versterkt.² Hoe meer structuur en regelmaat worden geboden, hoe minder de studenten cognitief belast worden en hoe meer ruimte ze over houden voor de leerstof.

Als docent kun je vooral structuur bieden op het gebied van discipline en het leerproces.³ Op disciplinair gebied kun je voor structuur zorgen door consistente gedragsregels met hen af te spreken, verwachtingen duidelijk te maken en consequent op te treden bij overtreding van deze afspraken. Zo kun je discipline belonen door studenten die tussentijds alle aangeboden quizzen hebben gedaan, exclusief toegang te verlenen tot een werkcollege.

Het leerproces kun je structureren door duidelijke leeruitkomsten aan te reiken (zie ook tip 2), leerstof in behapbare stappen op te delen (zie ook tip 5), uitgewerkte voorbeelden te geven (zie ook tip 7), te helpen bij het plannen (zie ook tip 23), consequent te zijn en krachtige feedback te geven (zie ook tip 11).

Structuur is belangrijk, maar te veel structuur kan studenten passief maken doordat zij het gevoel krijgen autonomie te verliezen en de lessen voor hen saaier worden. Ze weten immers precies wat er gaat gebeuren. Het is dus zaak de juiste balans te vinden tussen het aanreiken van structuur en het ondersteunen van autonomie. Door studenten te betrekken bij het opstellen van gedragsregels en het bepalen van het leerproces kan dit gewaarborgd worden.

Hoe kun je een duidelijke structuur aanbieden in de les?

1. Duidelijke planning

Studenten zijn gebaat bij een duidelijke routekaart: een planning waarin staat aangegeven wat er per week of les wordt gedaan, hoe zij zich hierop kunnen voorbereiden en hoe zij dit eventueel achteraf kunnen verwerken. Het moet voor studenten duidelijk worden aan welke leeruitkomsten zij moeten werken. Daardoor begrijpen ze hoe de lessen zich verhouden tot de toetsing. Probeer de planning regelmatig terug te laten komen. Start er bijvoorbeeld op vaste dagen mee en bekijk de planning samen met je studenten. Om ruimte en autonomie aan te bieden binnen de structuur, kun je ook keuzes aanbrengen in de routekaart (zie ook tip 13) of studenten (gedeeltelijk) zelf een planning laten maken.

2. Advance organizer

Veel studenten stellen het op prijs om vooraf een overzicht te krijgen van de structuur van de leerstof. Dat kun je bijvoorbeeld bieden door gebruik te maken van een *advance organizer*: een overzicht van alle leerstof. Dit kan een grafisch overzicht zijn zoals een conceptmap of een analogie (zie Figuur 2.1), maar bijvoorbeeld ook een verhaal. Zo'n overzicht vormt een anker of kapstok die je gebruikt om nieuwe informatie te integreren met bestaande kennis. Daardoor kunnen studenten het grotere geheel beter zien. Een advance organizer hoeft je niet per se als docent volledig in te vullen. Je kunt studenten bijvoorbeeld een (deels ingevuld) schema geven en hen dit na iedere les(week) laten aanvullen met nieuwe informatie.

	Eerste Wereldoorlog	Tweede Wereldoorlog
Oorzaken		
Aanleiding		
Landen		
Hoofdpersonen		
Tijd		

Figuur 2.1 Format voor een analogie als advance organizer

3. Rust, reinheid en regelmaat

Studenten worden geholpen door een vaste opbouw en spelregels van de lessen. Je kunt een duidelijke planning en advance organizer aanbieden, maar je moet ook selectief en consistent zijn over bijvoorbeeld het aanbod van werkvormen. Afwisseling houdt het leuk en kan helpen studenten scherp te houden, maar probeer er voor te zorgen dat er wel enige regelmaat zit in hoe de les wordt opgestart of hoe informatie wordt verwerkt. Niet alleen het opvoeden van kinderen, maar ook het leerproces van (bijna) volwassenen vraagt om rust, reinheid en regelmaat.

Studenten in het (hoger) beroepsonderwijs worden geacht om steeds zelfstandiger te leren. De begeleiding van dat proces vraagt van docenten tact en de juiste didactische vaardigheden. Hoe kun je als docent studenten goed helpen met leren?

33 tips voor hbo-didactiek helpt zowel de beginnende als gevorderde docent die studenten voorbereidt op de beroepspraktijk. Het bevat 33 unieke tips voor effectieve didactiek. Iedere tip start met een beknopte samenvatting van de belangrijkste wetenschappelijke inzichten. Vervolgens worden praktische aanwijzingen gegeven uit de onderwijspraktijk, direct inzetbaar in de les. De auteurs vertellen hoe het leerproces in het studentenbrein verloopt, hoe studenten leren leren en wat wel en niet werkt.

Dit boek is nuttig voor iedereen die zich bezighoudt met het begeleiden van studenten en is te gebruiken bij zowel het vormgeven van het onderwijs, als tijdens het lesgeven. De praktische voorbeelden komen uit het hoger beroepsonderwijs, maar de meeste inzichten zijn ook geschikt voor het middelbaar beroepsonderwijs, voortgezet onderwijs en het basisonderwijs. Goede didactiek is immers universeel. Kortom, een essentieel boek voor iedereen die studenten wil voorbereiden op een leven lang leren.

Professor Harold Bekkering over **33 tips voor hbo-didactiek**

'Binnen enkele leesurtjes verrijk je jezelf met een schat aan kennis, waarbij je voortdurend wordt uitgenodigd om actief na te denken over hoe je dit zelf kunt gaan toepassen. De kennis die je al hebt, wordt concreet uitgewerkt naar didactische tips. Zo biedt het boek voor iedereen een rijkdom aan nieuwe, toepasbare kennis.'

Wessel Peeters is onderwijskundige en werkte eerder als docent in het voortgezet onderwijs. Tevens is hij mede-oprichter van het onderwijsplatform **Vernieuwonderwijs**.

David Maij is gepromoveerd psycholoog en gedragswetenschapper. Met zijn bedrijf **Neuro Habits** zet hij zich in voor een onderwijssysteem waarin een 'leven lang leren' centraal staat.

9 789024 441068

www.boomhogeronderwijs.nl